

DOI: 10.46340/eppd.2022.9.2.7

Serhii Kobets

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8430-3209>

National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

CIRCUMSTANCES TO BE ESTABLISHED AT INITIAL STAGE OF INVESTIGATION OF THREAT OR VIOLENCE AGAINST LAW ENFORCEMENT OFFICER

Сергій Кобець

Національна академія внутрішніх справ, Київ, Україна

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ ПОГРОЗИ АБО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

This article is devoted to identifying and analyzing the circumstances that need to be established at the initial stage of the investigation of a threat or violence against a law enforcement officer.

The main sources of information on the commission of criminal offenses under Art. 345 of the Criminal Code of Ukraine were clarified: reports of victims themselves – law enforcement officers; notifications of ordinary eyewitnesses, as well as representatives of enterprises, institutions, organizations on the territory where that criminal offenses occurred; facts of the investigated criminal acts become known during the investigation of other crimes; information from health care facilities; messages (publications) in the media and online publications; detection of such facts by other law enforcement officials, etc.

The analysis of scientists' research is carried out and groups of circumstances that need to be established during the investigation of such proceedings (except for mandatory ones defined in Article 91 of the CPC of Ukraine) are determined: circumstances characterizing a criminal event (its essence, conditions, and consequences; method of preparation, commission, and concealment of traces; used tools and means, etc.); circumstances that characterize the identity of an offender; circumstances that characterize the object of criminal encroachment (including the victim); other specific circumstances depending on the specific criminal offense.

It is emphasized that the specifics of circumstances that need to be established during the investigation of a threat or violence against a law enforcement officer is the need to establish a causal link between the latter's professional activities and the criminal offense committed against them. In addition, it was concluded that the specifics of such circumstances are determined depending on the method of committing the criminal offenses under investigation.

If victims of such criminal offenses under investigation are close relatives of the law enforcement officer, the circumstances that need to be established shall be accompanied by proof of family relationship between them and that person.

Keywords: law enforcement officer, investigation of threat or violence, circumstances, law enforcement, causation.

Постановка проблеми. Працівники правоохоронних органів, які здійснюють діяльність з охорони громадського порядку та забезпечення суспільної безпеки, є більш вразливою категорією порівняно з іншими суб'єктами правовідносин, а тому потребують додаткового захисту. Одним з елементів реалізації такого захисту є швидке та ефективне розслідування кримінальних правопорушень, вчинених щодо цих осіб. Водночас такі провадження мають низку особливостей та характеризуються суттєвими ускладненнями, що зумовлені різними чинниками. Саме тому

вироблення ефективної методики розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються відносно правоохоронців, значущим елементом структури якої є обставини, які підлягають встановленню на початковому етапі, є вкрай актуальним та затребуваним.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивченням різних аспектів протидії кримінальним правопорушенням проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності, а також аналогічним за способом вчинення кримінальним правопорушенням, у різні часи переймалися А. В. Бойко, В. А. Горбунов, В. О. Гусєва, І. І. Давидович, Ю. П. Дзюба, В. П. Беленок, М. Ю. Бузинарський, О. Ф. Волинський, І. В. Воронін, І. В. Загородній, І. М. Залялова, А. В. Коваленко, В. В. Невгад, В. І. Осадчий, В. С. Перлін, О. В. Пчеліна, С. О. Сафронов, Б. К. Слободянюк, А. М. Удод, І. М. Чуб та ін.

Метою статті є визначення та виявлення специфіки обставин, які підлягають встановленню на початковому етапі розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу.

Виклад основного матеріалу. Розслідування злочинів окремих видів здійснюється за типовою програмою, яка передбачає доказування переліку обставин, зазначених у ст. 91 КПК України. Криміналістика, як прикладна наука, пристосовує перелік обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, до типових умов, що виникають під час розслідування конкретних злочинів. На думку О. В. Пчеліної обставини, які підлягають установленню (входять до предмету доказування) у кримінальному провадженні, доцільно виокремлювати як тактичні завдання (задачі) розслідування. При цьому, ці тактичні завдання формулюються з урахуванням специфіки предмета доказування в кримінальних провадженнях по конкретному виду кримінального правопорушення та визначають основні напрями розслідування¹.

Для початку кримінального провадження необхідна інформація з ознаками конкретного кримінального правопорушення. Аналіз кримінальних проваджень, а також результати опитування практичних працівників дозволили встановити основні джерела надходження інформації про вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 345 КК України:

1. найпоширенішим (77,8 %) джерелом інформації про вчинення досліджуваних злочинів є рапорти самих постраждалих – працівників правоохоронних органів про вчинені щодо них (або їхніх близьких родичів) погрози або насильство;

2. менш численним (12,3 %), втім не менш значущим джерелом інформації про подію злочину в умовах латентності досліджуваних кримінальних правопорушень, є повідомлення пересічних осіб-очевидців, а також представників підприємств, установ, організацій, на території яких сталися такі кримінальні правопорушення;

3. трапляються випадки, коли про факти досліджуваних злочинних діянь стає відомо під час здійснення інших кримінальних проваджень;

4. джерелами надходження інформації про погрози або насильство, вчинені щодо працівників правоохоронних органів можуть також бути: інформація із закладів охорони здоров'я; повідомлення (публікації) у засобах масової інформації та Інтернет-виданнях; виявлення факту вчинення погроз чи насильницьких дій щодо працівника правоохоронного органу іншою посадовою особою такого органу тощо.

Варто зазначити, що останні з визначених джерел хоча і є нечисленними, однак також мають важливе значення, оскільки, як зазначає В. П. Беленок, нерідко потерпілі у таких кримінальних правопорушеннях не звертають належної уваги на факти вчинення стосовно них посягань. Відбувається це, мабуть, через небажання витратити час на відвідування прокуратури й суду, «звикання» до фактів протиправних дій правопорушників як необхідного атрибуту своєї професії².

В. О. Гусєва у монографічному дослідженні теж зазначає, що на практиці дані про вчинення кримінальних правопорушень щодо працівників правоохоронних органів можуть міститися не лише у їхніх рапортах, а й у поясненнях (як потерпілих, так і очевидців), заявах потерпілих, заявах і поясненнях членів сім'ї, поясненнях інших очевидців, а також поясненнях осіб,

¹ Пчеліна, О. В. (2016). Тактичні завдання розслідування злочинів у сфері службової діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2, 156. <http://apnl.dnu.in.ua/2_2016/40.pdf> (2021, грудень, 14).

² Беленок, В. П. (2021). Кримінологічна характеристика потерпілих від погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 2 (119), 59-67.

у діях яких вбачається причетність до вчинення кримінальних правопорушень, їхніх заявах та в інших матеріалах¹.

Під час встановлення обставин конкретного кримінального правопорушення, насамперед, варто пам'ятати про те, що вони мають охоплювати обставини, визначені у ст. 91 КПК України, оскільки останні є обов'язковим предметом доказування для всіх кримінальних правопорушень.

Досліджуючи думки вчених щодо переліку специфічних (крім визначених законодавцем у ст. 91 КПК України) обставин, які необхідно встановити на початковому етапі розслідування кримінального правопорушення, можна відзначити їхній плюралізм. Втім більш детальний аналіз наукових підходів дозволяє дійти висновку про те, що всі ці обставини можна визначити у межах наступних груп:

- обставини, що характеризують кримінальну подію (її сутність, умови та наслідки; спосіб підготовки, вчинення і приховування слідів; використані знаряддя і засоби тощо);
- обставини, що характеризують особу злочинця;
- обставини, що характеризують об'єкт злочинного посягання (у тому числі потерпілого);
- інші специфічні обставини залежно від конкретного кримінального правопорушення.

Цілком логічною у цьому сенсі уявляється думка В. О. Гусевої про те, що кожне вчинене кримінальне правопорушення є унікальним, а тому неможливо передбачити весь перелік обставин, що підлягають установленню у кожному конкретному випадку, однак будь-яка окрема криміналістична методика повинна передбачати специфічні обставини, які підлягають установленню, що вирізняють певний вид кримінального правопорушення з-поміж інших та підлягають установленню під час їх розслідування².

Зважаючи на те, що способи учинення погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу виявляють аналогію зі способами вчинення інших посягань та життя та здоров'я особи, уявляється логічною й подібність обставин, які необхідно встановити під час їхнього розслідування.

Так, докладний перелік обставин, які необхідно встановити під час розслідування умисного заподіяння тяжких і середньої тяжкості тілесних ушкоджень, пропонує С. О. Сафронов: 1) обставини, що стосуються суб'єкта злочину (анкетні дані, стан здоров'я, наявність судимостей тощо); 2) обставини, що встановлюють суб'єктивну сторону злочину (мотив, привід, мета вчинення злочину, винність особи, форма вини); 3) обставини, що належать до об'єктивної сторони злочину і до події злочину (час, місце, способи готування та вчинення злочину, засоби, знаряддя, зв'язки між злочинцем та потерпілим, ознаки й тяжкість ушкодження, механізм його виникнення, його характер та локалізація тощо); 4) обставини, встановлення яких має значення для кваліфікації діяння; 5) обставини, що визначають розмір шкоди від вчиненого злочину; 6) обставини, що вказують на постзлочинну діяльність особи, яка заподіяла тілесне ушкодження; 7) інші обставини, які пом'якшують або обтяжують відповідальність; 8) причини й умови, що сприяли заподіянню тілесного ушкодження; 9) обставини, встановлення яких сприяє виявленню іншого злочину, можливість учинення якого обумовлюється заподіянням тілесного ушкодження³.

Отже, якщо спосіб вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 345 КК України, пов'язаний із нанесенням потерпілому тілесних ушкоджень різного ступеню, до основних обставин, які належить встановити на початковому етапі належать: стан здоров'я потерпілого і обвинуваченого (підозрюваного) під час та після вчинення злочину, наявність у них фізичних та психічних вад; наявність зв'язків і характер можливих попередніх взаємовідносин особи, яка вчинила злочин, та потерпілого; причинний зв'язок між діями правопорушника та наслідками у вигляді тілесних ушкоджень правоохоронця; ставлення винного до вчинених ним дій та інші факти, які можуть мати значення залежно від умов конкретного правопорушення.

Крім того, при встановленні способу нанесення тілесних ушкоджень слід обов'язково з'ясувати: а) якими саме діями нанесено тілесні ушкодження, способи нанесення ударів, правою чи лівою рукою, ногами, головою, їх направленість і силу, кількість та частоту, розташування особи,

¹ Гусева, В. О. (2020). *Методика розслідування злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності*. Харків: У справі, 180.

² Гусева, В. О. (2021). *Теоретичні основи методики розслідування злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності*. Харків: ХНУВС, 184.

³ Сафронов, С. О. (2003). *Методика розслідування умисного заподіяння тяжких і середньої тяжкості тілесних ушкоджень*. Харків: С. А. М., 57-64.

що завдавала ушкодження, потерпілого й інших учасників конфлікту в момент нанесення кожного ушкодження; б) знаряддя і засоби нанесення тілесних ушкоджень: вогнепальна і холодна зброя, інші предмети, у тому числі побутові (кухонні ножі, молотки, викрутки тощо), отруйні речовини, вибухові пристрої, тварини, транспортні засоби тощо; в) кому саме належали знаряддя і засоби вчинення злочину (злочинцю, потерпілому, третім особам тощо)¹.

Необхідно також акцентувати на тому, що за наявності припущень про нанесення потерпілому тілесних ушкоджень у стані необхідної оборони або при перевищенні її меж, обов'язково необхідно встановити та підтвердити факт активних дій правоохоронця щодо правопорушника та з'ясувати всі подробиці події.

В. О. Гусева, розробляючи методiku розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із посяганнями на життя та здоров'я працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань з охорони громадського порядку та їхніх близьких родичів, виділяє наступні групи необхідних для встановлення обставин: 1) загальні обставини, що підлягають установленню під час розслідування вбивств та заподіяння тілесних ушкоджень; 2) окремі обставини, які характеризують професійну діяльність потерпілих, серед іншого ті, що підтверджують їхній спеціальний статус; 3) окремі обставини, які підтверджують зв'язок між вчиненим кримінальним правопорушенням та діяльністю потерпілого².

Висловлюючи цілковиту солідарність із вченою, вважаємо за необхідне звернутися також і до напрацювань вчених, які досліджували особливості розслідування кримінальних правопорушень, спрямованих на інших осіб зі спеціальним статусом, наприклад, журналістів. Так, А. В. Коваленко пропонує наступний орієнтовний перелік обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів:

1. Особа потерпілого (анкетні дані, професія, рід діяльності, фізіологічний та психологічний стан).
2. Здійснення потерпілим професійної журналістської діяльності або здійснення кимось із близьких родичів або членів сім'ї потерпілого професійної журналістської діяльності.
3. Подія вбивства або тілесного ушкодження (час, місце, інші обставини).
4. Причина смерті або характер і тяжкість тілесних ушкоджень потерпілого (в тому числі час настання смерті, характер ушкоджень, що призвели до смерті, а у випадку тілесних ушкоджень їх тяжкість, локалізація на тілі жертви, час їх заподіяння та механізм виникнення).
5. Мало місце насильницьке заподіяння смерті/тілесних ушкоджень чи зазначені негативні наслідки настали внаслідок інших причин (хвороба, нещасний випадок, заподіяння шкоди особою самою собі тощо).
6. Спосіб та засоби вчинення вбивства або заподіяння тілесного ушкодження (в тому числі способи та засоби готування та приховування злочину).
7. Особа злочинця (анкетні дані, особисті та професійні якості, фізіологічний та психологічний стан).
8. Співучасники вбивства або заподіяння тілесних ушкоджень, роль кожного з них у вчиненні злочину.
9. Зв'язки між злочинцем та потерпілим.
10. Форма вини, мета злочину.
11. Спеціальний мотив – вчинення злочину у зв'язку з професійною діяльністю журналіста (в тому числі потрібно встановити, які саме прояви професійної журналістської діяльності стали причиною злочинного посягання та чи були такі прояви законними).
12. Вид і розмір шкоди, завданої посяганням на життя чи здоров'я журналіста, а також розмір процесуальних витрат.
13. Обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання, а також обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження³.

¹ Загородній, І. В. (2018). *Розслідування злочинів, пов'язаних з нанесенням тілесних ушкоджень*. Одеса: НУ «ОЮА», 8-9.

² Гусева, В. О. (2021). *Теоретичні основи методики розслідування злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності*. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 187.

³ Коваленко, А. В. (2016). Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів. *Право і безпека*, 1 (60), 106-107.

Запропоновані вище обставини, на нашу думку, можуть послужити основою для вироблення переліку обставин, які необхідно встановити під час розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу, оскільки їхня специфіка також визначається необхідністю встановлення причинного зв'язку між професійною діяльністю та кримінальним правопорушенням. При цьому необхідно наголосити, що особливості таких обставин трансформуватимуться залежно від способу вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень.

Отже до ключових обставин, які необхідно встановити у провадженнях за ст. 345 КК України, належить підтвердження даних про те, що кримінальне правопорушення вчинялося не просто щодо пересічної особи або спрямовувалося на порушення громадського порядку, а було зумовлене саме професійною правоохоронною діяльністю потерпілого.

При встановленні даних щодо виконання потерпілим своїх обов'язків під час вчинення проти нього кримінального правопорушення, передбаченого ст. 345 КК України, необхідно звернути увагу на те, що таке виконання повинно мати законний характер. В іншому випадку, у разі вчинення відповідних діянь за відсутності законного характеру дій з боку потерпілого (зловживання владою, перевищення влади тощо) кваліфікація за ст. 345 КК України виключається. Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 під виконанням службового обов'язку розуміється діяльність особи, яка входить до кола її повноважень¹.

Якщо потерпілими від досліджуваних кримінальних правопорушень є близькі родичі правоохоронця, до обставин, що необхідно встановити додається підтвердження родинного зв'язку між ними і особою, професійна чи громадська діяльність яких передбачає реалізацію правоохоронних та правозастосовних функцій. Такі факти підтверджуються випискою з наказів про призначення особи на відповідну посаду (довідкою з відділу кадрів), чи залучення її до відповідної діяльності, пов'язаної з охороною громадського порядку та забезпеченням громадської безпеки, а також офіційними документами, виданими державними органами, що підтверджують родинні зв'язки з потерпілим (свідоцтвами про шлюб, народження тощо або витягами з Єдиного демографічного реєстру)².

Як зазначалося вище, наступною групою обставин, які необхідно встановити на початковому етапі розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу є виявлення залежності між фактом посягання та професійною діяльністю потерпілого. Це передбачає встановлення мети та мотивів кримінально протиправного діяння. Мета у таких кримінальних правопорушеннях має три прояви: не допустити виконання службових обов'язків, зупинити чи перервати їх виконання або ж помститися потерпілому за вже здійснені службові обов'язки.

Отже, урахуовуючи вищевикладене, а також беручи до уваги результати аналізу практики розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу, можна запропонувати наступний типовий перелік обставин, що підлягають встановленню під час розслідування таких кримінальних правопорушень:

1) дані, що характеризують особу потерпілого та його діяльність: анкетні дані, посада, фізіологічний та психологічний стан на момент учинення кримінального правопорушення; факт виконання ним службових обов'язків як працівника правоохоронного органу (яких саме та їхню законність) або здійснення такої діяльності близьким родичем потерпілого (яким саме та підтвердження факту родинних зв'язків);

2) дані щодо події кримінального правопорушення: час, місце, обстановка; спосіб учинення (словесні образи, погрози, фізичне насильство та у чому конкретно вони виявлялись); знаряддя та засоби, що використовувались для вчинення протиправних дій (у тому числі на етапі підготовки та приховування слідів кримінального правопорушення); наслідки кримінального правопорушення, зокрема характер, ступінь тяжкості та локалізація тілесних ушкоджень на тілі потерпілого, механізм та давність їх виникнення тощо; причинно-наслідковий зв'язок між діями злочинця та наслідками, передбаченими у ст. 345 КК України; наявність очевидців події (камер відеофіксації);

¹ Постанова про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи, 2003 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>> (2021, грудень, 16).

² Гусева, В. О. (2017). Обставини, що підлягають з'ясуванню при посяганні на життя працівника правоохоронного органу. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (24 листопада 2017 р., м. Київ)*, 208-210.

3) дані щодо особи злочинця: анкетні дані, особисті та професійні якості, фізіологічний та психологічний стан, наявність попередніх судимостей, форма вини, мета та мотив його протиправних дій, що пов'язані з виконанням потерпілим його службових обов'язків (важливо встановити, чи усвідомлював злочинець, що вчиняє протиправні дії саме щодо працівника правоохоронного органу); характер (за наявності) зв'язків із потерпілим; інші співучасники вчинення кримінального правопорушення та їхні ролі.

Крім зазначених, необхідно також встановити й інші обставини, передбачені у ст. 91 КПК України, зокрема: які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, обтяжують чи пом'якшують покарання, а також виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; вид і розмір шкоди, завданої посяганням на життя чи здоров'я потерпілого, а також розмір процесуальних витрат¹.

Встановити необхідні дані до початку кримінального провадження можливо шляхом здійснення превентивних поліцейських заходів, зокрема, проведення опитування особи (усно або письмово). Саме завдяки реалізації цього заходу можливе оперативне з'ясування окремих обставин кримінального правопорушення або відомостей про особу, яка його вчинила, для її якнайшвидшого встановлення та затримання за «гарячими слідами». Уявляється, що в умовах відсутності закріпленого на законодавчому рівні механізму реалізації перевірки за заявами і повідомленнями про кримінальні правопорушення, про що науковці неодноразово зазначали у своїх працях^{2, 3}, здійснення вищезазначених заходів є чи не єдиним джерелом отримання важливих даних на цьому етапі.

Висновки. Таким чином, виявлення та аналіз обставин, які необхідно встановити на початковому етапі розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу має вкрай важливе значення оскільки визначає стратегію всього подальшого розслідування таких кримінальних правопорушень. Головна специфіка цих обставин визначається необхідністю встановлення причинного зв'язку між професійною діяльністю потерпілого та вчинених щодо нього протиправних дій. Крім того, особливості таких обставин визначаються способом вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень. Типовий перелік обставин, що підлягають встановленню під час розслідування зазначених кримінальних правопорушень можна визначити у межах наступних груп: дані, що характеризують особу потерпілого та його діяльність; дані щодо події кримінального правопорушення; дані щодо особи злочинця.

References:

1. Pchelina, O. V. (2016). Taktichni завдання rozsliduvannya zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti [Tactical tasks of investigation of crimes in the sphere of official activity]. *Aktualni problemy vitchyznianoї yurysprudentsii* [Current issues of domestic jurisprudence], 2, 155-158. <http://apnl.dnu.in.ua/2_2016/40.pdf> (2021, December, 14). [in Ukrainian].
2. Belenok, V. P. (2021). Kryminolohichna kharakterystyka poterpylykh vid pohrozy abo nasylystva shchodo pratsivnyka pravookhoronnoho orhanu [Criminological characteristics of victims of threats or violence against a law enforcement officer]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav* [Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs], 2 (119), 59-67. [in Ukrainian].
3. Husieva, V. O. (2020). Metodyka rozsliduvannya zlochyniv proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady u sferi pravookhoronnoi diialnosti [Methods of investigation of crimes against the authority of public authorities in the field of law enforcement]. Kharkiv: U spravi. [in Ukrainian].
4. Husieva, V. O. (2021). *Teoretychni osnovy metodyky rozsliduvannya zlochyniv proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady u sferi pravookhoronnoi diialnosti* [Theoretical foundations of the methodology of investigation of crimes against the authority of public authorities in the field of law enforcement]. Kharkiv: Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav. [in Ukrainian].

¹ Кримінальний процесуальний кодекс, 91, 4, 2012 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<http://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>> (2021, грудень, 21).

² Чернявський, С. С. (2016). Законодавче удосконалення початку кримінального провадження як чинник підвищення ефективності протидії злочинності. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали науково-практичної конференції (26 березня 2016 р., м. Київ)*, 33-34.

³ Бесчастний, В. М., Одерій, О. В. (2017). Відкриття кримінального провадження (теоретико-прикладний аспект). *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: збірник тез науково-практичного семінару (01 грудня 2017 р., м. Львів)*, 27-29.

5. Safronov, S. O. (2003). *Metodyka rozsliduvannia umysnogo zapodiannia tiazhkykh i serednoi tiazhkosti tilesnykh ushkodzhen* [Methods of investigation of intentional infliction of severe and moderate bodily injuries]. Kharkiv: S. A. M., 57-64. [in Ukrainian].
6. Zahorodnii, I. V. (2018). *Rozsliduvannia zlochniv, poviazanykh z nanesenniam tilesnykh ushkodzhen* [Investigation of crimes related to bodily harm]. Odesa: NU OLA. [in Ukrainian].
7. Kovalenko, A. V. (2016). Obstavyny, shcho pidlihaiut ziasuvanniu pid chas rozsliduvannia posiahan na zhyttia ta zdorov'ia zhurnalistiv [Circumstances to be clarified during the investigation of encroachments on the life and health of journalists]. *Pravo i bezpeka* [Law and security], 1 (60), 106-107. [in Ukrainian].
8. *Postanova pro sudovu praktyku v spravakh pro zlochny proty zhyttia ta zdorovia osoby, 2003* (Verkhovna Rada Ukrainy). [Ruling on Judicial Practice in Cases of Crimes against the Life and Health of a Person (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsijnyj sayt Verkhovnoji Rady Ukrainy* [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>> (2021, December, 16). [in Ukrainian].
9. Husieva, V. O. (2017). Obstavyny, shcho pidlihaiut ziasuvanniu pry posiahanii na zhyttia pratsivnyka pravookhoronnoho orhanu [Circumstances to be clarified during the encroachment on the life of a law enforcement officer]. *Aktualni pytannia kryminalnogo protsesu, kryminalistyky ta sudovoi ekspertyzy: materialy mizhvidomchoi naukovo-praktychnoi konferentsii (24 lystopada 2017 r., m. Kyiv)* [Current issues of criminal procedure, criminology and forensic science: materials of the interdepartmental scientific-practical conference (November 24, 2017, Kyiv)], 208-210. [in Ukrainian].
10. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy, 2012 (Verkhovna Rada Ukrainy)* [Criminal Procedure Code of Ukraine, 2012 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsijnyy sayt Verkhovnoji Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<http://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>> [in Ukrainian]. (2021, December, 21).
11. Cherniavskiy, S. S. (2016). Zakonodavche udoskonalennia pochatku kryminalnogo provadzhennia yak chynnyk pidvyschennia efektyvnosti protydii zlochnosti [Legislative improvement of the beginning of criminal proceedings as a factor in increasing the effectiveness of combating crime]. *Kryminolohichna teoriia i pratyka: dosvid, problemy sohodennia ta shliakhy yikh vyrishennia: materialy naukovo-praktychnoi konferentsii (26 bereznia 2016 r., m. Kyiv)* [Criminological theory and practice: experience, current problems and ways to solve them: materials of the scientific-practical conference (March 26, 2016, Kyiv)], 33-34. [in Ukrainian].
12. Beschastnyi, V. M., Oderii, O. V. (2017). Vidkryttia kryminalnogo provadzhennia (teoretyko-prykladnyi aspekt) [Opening of criminal proceedings (theoretical and applied aspect)]. *Protseualne ta kryminalistychne zabezpechennia dosudovoho rozsliduvannia: zbirnyk tez naukovo-praktychnoho seminaru (01 hrudnia 2017 r., m. Lviv)* [Procedural and forensic support of pre-trial investigation: collection of abstracts of scientific-practical seminar (December 1, 2017, Lviv)], 27-29. [in Ukrainian].